

Ovo najnovije Zálešákovo djelo raskošno je i izvrsno opremljeno, s velikim brojem crteža, fotografija, notnih i koreografskih zapisa.

Glavna je namjena djela da daje pregled i klasifikaciju slovačkih narodnih plesova. Što se tiče pregleda, on je dan koncizno, može se reći u gotovo idealnom obliku. Ako čitalac prouči knjigu od prve do posljednje strane, dobit će potpun uvid u slovački plesni folklor. Alfabetски popis plesova na kraju knjige dopunjuje i inače taj odličan pregled.

Klasifikacija plesova dana je slabije i sa suviše kategoričnosti. Zálešák najprije iznosi glavnu razdiobu plesova na obredne i zabavne. Već i ovdje s odviše sigurnosti postavlja plesove u jednu ili drugu skupinu ili ih izostavlja iz jedne od njih. Osobito dolazi do izražaja simplicitičko označavanje pojedinih primjera, kao da plesovi nisu sastavljeni; od različitih elemenata a ne samo od jednoga. Tako bez dovoljno ograde autor razlikuje plesove seljačke kulture, zatim valaške, pa plemićke plesove, cehovske, vojničke, plesove mlade buržoazije i akrobatske plesove. U podjeli nema jedinstven osnovni kriterij, nego njih više. Jedan je historijsko-socijalni (plesovi seljaka, plemića, buržoazije itd.), drugi je etnološko-socijalni (valaški), a treći tehničko-stilski (akrobatski).

U uvodu poglavlja o pojedinoj skupini plesova Zálešák analizira koreografske strane plesa, daje muzikološku analizu s posebnom pažnjom na ritmičke oblike, te podjelu svake skupine plesova prema geografskim oblastima. Taj je dio posla autor uspješno obavio, a bogatstvo ilustracija i način njihove primjene još povisuju vrijednost tih analiza. Na žalost, plesovi nisu opisani Labanovom kinetografijom pa je vrijednost zapisanih elemenata nesigurna.

Na kraju autor daje svoje mišljenje o umjetničkoj i idejnoj vrijednosti narodnih plesova i tumači svoje metode istraživanja i zapisivanja. Mišljenje o umjetničkoj i idejnoj vrijednosti narodnih plesova izneseno je samo u nekoliko rečenica i bez dubljeg unošenja u taj tako težak problem.

Zálešák u većem dijelu svoga posla, osobito tamo gdje opisuje i donosi pregled slovačkih narodnih plesova, daje posebno vrijedne rezultate, a tamo gdje pokušava ulaziti u opće probleme narodnog stvaralaštva čini to s mnogo manje uspjeha. Ipak, ova će knjiga biti dragocjen dokument u rukama stručnjaka i riznica bogatstva slovačkoga plesnog izraza za sve plesače, koreografe i ljubitelje narodnog plesa.

Ivan Ivančan

IVAN IVANČAN, NARODNI PLESOVI HRVATSKE, 2. Savez muzičkih društava Hrvatske, Zagreb 1963.

Osim narodnih plesova, knjiga prikazuje i nekoliko starijih popijevaka i običaja iz Podravine, a namijenjena je prvenstveno koreografima kao priručnik za uvježbavanje i postavljanje plesa na scenu. Etnolog će također u njoj naći obilje zanimljivosti.

U predgovoru autor donosi, osim nekih važnijih podataka o knjizi, i upute za očitavanje rada nogu u pojedinim plesovima po sistemu dra Vinka Žganca.

Knjiga obuhvaća uvod, opis plesova iz Podravine, opis mađarskih plesova u Zdali i obradbu plesova za tamburaški orkestar.

U uvodu su prikazane važnije karakteristike sela, kuće, povijesnih zbivanja i općenito života u Podravini. Oertano je područje tzv. prave Podravine oko Đurđevca i Koprivnice. Autor nadalje navodi političke, socijalne i ekonomske faktore, te ulogu evropske, posebno mađarske i gradske kulture, što je sve utjecalo na modifikaciju narodnog izraza i nestanak narodne nošnje, koja je opisana na osnovu kazivanja starijih ljudi. Popijevke s notnim zapisom i tekstom, analizama i usporedbama, uz daljnji prikaz narodnih plesova, običaja i jezičnih karakteristika daju potpuniju sliku kraja, prikazuju mentalitet Podravca, njegov ekonomski i socijalni položaj te sukobe i razlike među generacijama.

Zenidbeni običaji prikazani su kao etnografska građa i opisani su u dijalektu. Tu će koreograf naći dovoljno elemenata za scensku obradbu, etnolog niz zanimljivih

podataka, a za svakoga drugog čitaoca i ljubitelja narodnoga blaga bit će to zanimljivo štivo. Zbirka sadrži i opise još nekih običaja, igara, muzičkih instrumenata i sastava, kao i upute za scensku upotrebu narodne nošnje. Radi cjelovitijeg prikaza autor je, uz vlastita istraživanja, citirao i nekoliko istraživača koji su se prije bavili tim područjem i uspoređivao pojedine elemente i zapise.

Drugi dio knjige opisuje narodne plesove iz Podravine, svrstane u otvorena kola, zatvorena kola, kola s parom u sredini, parovne plesove i solističke plesove. Uz svaki se ples navodi u kojem je mjestu zapisan, tko ga je pokazivao, u kojoj se prilici izvodi, kako se plesači drže i kakvim redom, eventualne varijante plesa, podudarnosti s drugim područjima i dr. Ako se ples izvodi uz pjesmu, autor posebno citira i tekst pjesme.

Plesovi su prikazani poznatim sistemom dra Vinka Žganca, a odmah ispod njega Labanovom kinetografijom. Posebno je svaki ples prikazan i deskriptivno, gdje je svaki pokret raščlanjen i opisan prema trajanju na osnovu notnih vrijednosti, upravo onako kako je to običaj u štampanim zbirkaama drugih autora. Tako je knjiga pristupačna koreografima različitih plesnih obrazovanja. Trostrukom analizom pokreta ples se može lako rekonstruirati, a upotreba Labanove kinetografije kojom su pokreti označeni neposredno ispod muzičke pratnje i Žgančeva sistema, pruža mogućnost uspoređivanja svih triju upotrebljenih sistema, a time i postepeno uvođenje u Labanovu notaciju malo poznatu kod nas. Mnogi koreografi stranih zemalja već se odavno služe Labanovim sistemom, pa se zbirkom mogu služiti i oni koji ne poznaju naš jezik.

Zanimljivi su neki plesni i ritmički obrasci, muzičke i jezične karakteristike pojedinih pjesama u kolu te njihova podudarnost s udaljenijim područjima. Tako npr. *vuzmeno kolo* zadržava ikavski pripjev: »Oj divojko dušo moja«, kojemu autor nalazi tragove u d'narskom području. Za kolo *Ja ne volim, ja ne volim...* autor navodi da nije mogao ustanoviti kad je to kolo došlo u Molve i tko ga je donio. (Danas bi to bilo teško ustanoviti jer je ono po melodijskoj liniji pjesme uz koju se izvodi, a donekle i plesa, poznato i u susjednim pokrajinama. Za vrijeme NOB-e s adekvatnim partizanskim tekstom izvodilo se kao varijanta *tarabana*, a nije isključeno da su ga upravo tada partizanske jedinice prenijele na šire područje.)

Opisan je veći broj kola s parom u sredini, tzv. *birčić* kola u kojima se javno mogu pokazati simpatije prema osobama suprotnog spola. Za većinu autor navodi da su svatovski plesovi ili svatovske plesne igre (*Oj ti mladi paune*). Da su to plesne igre, vidljivo je iz opisa, no ne bih se složio s autorovim stavom da su svatovske samo zato što se pretežno izvode u svatovima. Svatovskim plesovima mogli bi se nazvati samo oni plesovi koji su sastavni dio određenoga svadbenog rituala. Međutim, sve se ove igre izvode i u drugim prilikama. Izuzetak čini kolo *vankušeca* koje autor zaista opravdano naziva svatovskim i citira Josipa Tomeca i njegovu rukopisnu zbirku gdje je opisan redosljed biranja od zastavnika, preko mlade i mladoženje do svih ostalih učesnika u svadbi.

Od parovnih plesova treba istaći *drmeš*, raširen i dobro poznat ples u čitavom kajkavskom području. Opisana je starija varijanta s čestim »podbijanjem« i novija, mnogo suzdržljivija. Autor navodi da se *drmeš* nekad plesao u paru koji nije bio vezan, pa su više dolazile do izražaja improvizacije pojedinaca, dok je on danas predstavnik tipičnoga parovnog plesanja. Smatram da je trebalo nešto više reći o samom *drmešu* kao zajedničkom plesu šireg područja koji se zbog svojih specifičnosti održao i do danas. Imajući na umu njegove oblike u ostalim krajevima, gdje se izvodi također kao parovni ples, ali i u četvero ili u većem kolu, čini se da su drugi oblici kod Podravaca u toku vremena zapostavljeni. (Varijante su mnogobrojne, a u čazmanskome kraju je poznat stariji oblik *drmeša* na otvorenu prostoru koji su izvodili samo muškarci držeći se povremeno za ramena, a plesali su i individualno. Kako je taj ples veoma prikladan za scensko izvođenje, mnoge ga folklorne sekcije trajno zadržavaju na programu.)

Grčlica, ples s *ropčecom* i *Žena ide na gosti* također su parovni plesovi od kojih prva dva autor navodi kao cehovske plesove. (*Ples s ropčecom* ima dovoljno elemenata koji imitiraju rad zanatlija-tkalaca, dok su u *grizlici* oznake cehovskog plesa vrlo oskudne.)

Zanimljiv je solistički ples *moldovan* kojemu autor nalazi podrijetlo u Moldaviji, kao i vrlo raširen ženski mimički ples *paun pase*. Njihovo postojanje u Podra-